

KÜLTÜREL YOZLAŞMA BAĞLAMINDA OKUL ÖNCESİ-İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN MASAL VE ÇİZGİ FİLMLE İLGİLİ ALGILARI

Fatma YÜCEL¹

Öz

Bilindiği gibi eğitim aynı zamanda bir kültürlenme aracıdır. Dili oluşturan kültür konusunda farkındalık yaratmak özellikle ana dil eğitiminin en önemli kazanımlarından biri olarak belirlenmiştir. Bu nedenle dil yapıları ile birlikte toplumun kültür kodlarını da içeren sözlü ve yazılı edebiyat ürünleri dil eğitiminin en önemli materyalleri olarak değer kazanır. Masallar, hem taşıdıkları kültür kalıpları hem de oluşturulan anlatma gelenekleri ile başlı başına bir kültür evreni yaratmışlardır. Türk eğitim sistemine birinci sınıftan dahil olan öğrenci, “Nine mısır patlat”, “Dede masal anlat” ifadeli fişlerle bu kültürlenme ortamına adım atardı.

Bilindiği gibi kültür, devingen bir sistem olarak değişir. Ancak bu değişme denetimsiz olursa yozlaşmaya dönüşebilir. Türk kültüründe görülen yozlaşma masal anlatma geleneğini de etkilemiş; Türk masallarının yerini yabancı kaynaklı çizgi filmler almıştır. Türk çocuklarının hayal dünyasını zenginleştiren masal kahramanlarının yerini artık Spiderman, Caillou (Kayu), Barbie gibi çizgi film kahramanları almıştır.

Bu araştırmanın çalışma grubunu Erzurum’da okul öncesi ve ilkokulda öğrenim gören öğrenciler oluşturmuş; anket ve görüşmeler yoluyla toplanan verilerden yola çıkılarak masal anlatma geleneğinin bugünkü durumu betimlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın sonucunda gerçeklikle sanallığın, edebiyat ve medya estetiğinin iç içe geçtiği, çağrışım kaynağı olarak çok kere medyanın esas alındığı, kurgunun

---

¹ Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi mail: fyucel@atauni.edu.tr

hızla sığlaştığı ya da yazınsal kurmacanın değersizleştiği, sözel sanatların, uzun tasvir ve tahlillerin gereksiz sayıldığı, özel yaşantuların hızla tüketildiği, argoyla süslü medya dilinin(!) temel sayıldığı 'gösterim' türünün kabul gördüğü saptanmıştır. Bu yeni türün ancak yeni yöntem ve yaklaşımlarla incelenebileceği düşüncesiyle bu yönde araştırmalar yapılması önerilmiştir.

Anahtar Sözcükler: *Masal Dili, Masal ve Dil Edinimi, Masal ve Kültür.*

The Effects of Cultural Degeneration on Turkish Fairy-Tale Telling

Abstract

Education is a tool for culturalization as well. Creating awareness about the culture that forms the language is determined as one of the greatest earnings of the mother language education. Hence, verbal and written literature, which includes cultural codes together with language structures, is valuable as the most important material of language education. Fairy-tales have created a cultural universe of their own with both cultural forms and telling traditions. A student who joins the Turkish educational system in the first grade takes his steps into this culturalization environment with "Grandma! get me some popcorn", Grandpa! tell me a story".

Culture as a dynamic system changes. However, if this change is not controlled it may turn into degeneration. Degeneration facing Turkish culture has affected fairy-tale telling; Turkish fairy-tales have been replaced by foreign cartoons. Fairy-tale heroes who enrich the dream world of Turkish kids are now the cartoon characters such as Spider Man, Caillou and Barbie.

In this study, the status of fairy-tale telling tradition will be determined by conducting surveys and interviews with the students on the pre-school and primary school levels in Erzurum.

Keywords: *Story Language, Storyand Language Acquisition, StoryandCulture.*

Giriş

Toplumbilim çalışmalarında önemli bir alan olarak değerlendirilen kültür kavramı, farklı bilim alanlarıyla ilişkilendirilerek farklı biçimlerde tanımlanmıştır. En yaygın biçimiyle "bir topluma, ulusa ya da uluslar topluluğuna özgü düşünce, davranış ve sanat yapıtlarının tümü"nü(Turan, 1990: 12) ifade

*Kültürel Yozlaşma Bağlamında Okul Öncesi -İlkokul Öğrencilerinin
Masal ve Çizgi Filmle İlgili Algıları*

eden kavram, E. Sapir'e göre "Bir topluluğun yaşama tarzı"; A. Young'a göre "İnsanın tabiatı ve kendini ifade etme yolu ile bizzat meydana getirdiği eser"; J. L. Carr'a göre ise toplumdaki geçmiş davranışların biriktirilerek aktarılan sonuçlarıdır.

Kaplan'ın "dili, mûsikiyi, mimâriyi, dağı, taşı her şeyden önce insanı işlemek, bunları ulaşabilecekleri en yüksek, en güzel, en ince noktaya kadar ulaştırmaktır" (Kaplan,1976:67) biçimindeki tanımı insanın geliştirerek gelişen yani kültür yaratan bir varlık oluşuna dikkat çeker. Kültür yaratma sürecinde toplumların doğayı algılama ve anlamlandırma biçimleri etkili olur. Atatürk'ün tanımı kültürü toplumsal var oluşun ön koşulu olarak değerlendirdiğini göstermektedir:"Kültür, okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden anlam çıkarmak, intibah almak, düşünmek, zekâyı terbiye etmektir." (Börekçi, 2006: 16) Uygur da "kültür, insanın kendini kendi evinde duymasını sağlayacak bir dünya ortaya koymasıdır" (Uygur, 2005: 17) ifadesi ile kültürün özgünleştirme işlevine vurgu yapmıştır. Çünkü toplumlar çevreleriyle ilişkilerini kendi okuma ve anlama düzeylerine göre kendi yaşam biçimleri doğrultusunda ve kendi ürettikleri vasıtalarla düzenleyerek "kendi evi" haline getirmeye çalışırlar. Dil, din, ahlak anlayışı, edebiyat, tarih, müzik, mimari, resim vb. araçlar yaşam deneyimlerini kültür olarak sistemleştirir. Bu süreçte hem kültür oluşturan araç hem de kültürün önemli bir ürünü olarak masalların önemli işlevler üstlendiği bilinmektedir.

Uzun süre sadece bir eğlenme aracı olarak değerlendirilen masallar hem evrensel bir ürün olarak insanlığın ortak değerlerini hem de anlatıldıkları dilin kültürel bağlamını aktarır. Bu niteliğiyle eğitsel işlev üstlenmekle kalmaz aynı zamanda kültürün önemli bir paydasını oluşturur.

Masal, halk felsefesinin mitik döneminde oluşmuş bir anlatım biçimidir. Bu anlatılarda insanlığın ilk dönem algıları, mitik dönemin henüz rafine olmamış kahramanları aracılığı ile ve mit dili olan yoğun sembolizmle anlatılır. Bireyin alt bilinçten hareket ederek süper egoya ulaşması yolunda karşılaştığı engelleri aştığı toplumsal bir süreç söz konusudur. Bu sebeple masal metinleri içlerinde yaşadığı, gezdiği, dolaştığı kültürlerin de tarihî gelişim süreçlerini yansıtmaları bakımından oldukça önemli anlatılardır. Birçok bilim dalını ilgilendiren masal türü, eğitim açısından da önemli işlevlere sahiptir.

Mekânın, zamanın ve kişilerin belirsizliğine dayalı olan ve kaynak bakımından da belirsiz olan masalarda “çoğunlukla iyilik-kötülük, adalet-zülüm, doğruluk-haksızlık, alçakgönüllülük-kibir gibi zıt durumların temsilcisi olan kişilerin mücadelesinden ya da insanların, ulaşılması güç hedef ve gayelere varma isteğinden doğan hayaller” (Yılmaz, 2012:300) anlatılır. Bu yönüyle evrensel nitelik taşıyan masallar anlatılma biçimleri ile bir kültürün parçası olur. Masalları biçimlendiren dil, masal anlatma geleneği, masal söylemi, masalın anlatıldığı kültürel ortam toplumlara göre değişir. Bu farklılaşma hem evrensel kültürün milli kültür formunda aktarılmasına hem de bir kültürün evrensel ileti üretmesine olanak sağlar. Bunlara ek olarak masallar informal eğitim ortamının en yaygın araçları olma özelliğine de sahiptir. Bu nedenle kültür, halk bilimi ve edebiyat alanlarının yanı sıra eğitim bilimi açısından da değerlendirilmeye başlanmıştır.

Alanyazın incelendiğinde masalların eğitimdeki işlevinin farklı bağlamlarda saptandığı ve değerlendirildiği görülür. Helimoğlu Yavuz (1997), Masallar ve Eğitimsel İşlevleri adlı yapıtında şöyle açıklar: "İnsanoğlu, kendi yaşam gerçeğini, çözüm önerilerini, beklentilerini, masal olaylarına ve masal kahramanlarına yükleyerek anlatmış ve yüzyıllar boyu, bu yolla gelecek kuşakları uyarmaya, eğitmeye, yaşamın zorluklarına karşı onları donatmaya çalışmıştır. Çünkü masal kahramanlarının karşılaştıkları sorunların hemen hepsiyle yaşamın gerçekleri arasında koşutluk kurulabilir ve o masalarda tanık olunan toplumun yaşam gerçeğine ulaşılabilir. Çünkü toplumu eğiten temel öğelerden biri de masaldır.

"Bascom(1954) da bu konuda görüşlerini "Bir halkın mitolojik sistemi, genellikle onların eğitim sistemidir ve bir akşam masalını dinleyen çocuklar, bizim modern dershanelerimizde, altıncı sınıf öğrencilerimizden daha az olmayan ölçüde, geleneksel bilgi ve davranış öğrenmektedirler." cümleleriyle dile getirirken, Yıldır (1984) ise "Masallar kadar insanı hayata hazırlayan, duygularını besleyen bir başka tür yoktur. Bu bereketli kaynak geleceğin insanını şekillendirir." diye ifade eder.

Öztürk ise (2008) masalların sessellik özelliği ile anne-baba ile çocuk arasında duygusal iletişim kurma işlevine vurgu yaparak küçük yaşta edinilmesi gereken insani özellikler ve eğitimsel iletilerin geleneksel doğallık içinde kazandırıldığını ifade eder. Karatay da (2007) masalların okul öncesi dönemdeki

*Kültürel Yozlaşma Bağlamında Okul Öncesi -İlkokul Öğrencilerinin
Masal ve Çizgi Filmle İlgili Algıları*

işlevleri bağlamında dili kullanma yeteneğini geliştirmek, dil becerilerinden dinleme, anlama ve konuşmayı öğretmek, kelime hazinesini geliştirmek gibi beceriler ifade edilmiştir.

Bu tanımlarda da vurgulandığı gibi çocuk eğitiminde masalların önemli rolünü göz ardı etmek mümkün değildir. Hemen hemen bütün yetişkinlerin ilk çocukluk döneminde yakından tanıdığı masallar zaman içinde ağızdan ağza aktararak günümüze kadar gelmiş ve bir ‘masal anlatma geleneği’ oluşmuştur. Ancak günümüzde bu gelenek yerini masal kitaplarına bırakmış; masal anlatan ninelerin işlevini masal okuyan anneler üstlenmeye çalışmıştır. Kültürel değişim, masal kitaplarının da yerini çizgi filmlere bırakmasına neden olmuştur.

19.asırdan itibaren sosyo-kültürel değişmelerin ivmesini artıran teknolojik gelişmeler daha çok haberleşme ve kitle iletişim alanında meydana gelmiştir. Kitle iletişimi alanındaki teknolojik gelişmeler, diğer teknolojik yeniliklerin de tanıtılmasını ve benimsenmesini sağlayarak toplumları daha hızlı ve çok boyutlu olarak etkilemeye ve değiştirmeye başlamıştır. 1860’lı yıllardan sonra gazete ve dergiler, 1930-40’lı yıllardan itibaren radyo ve 1970’li yıllardan itibaren de televizyon Türk toplumsal yaşamını dönüştüren temel dinamikler olarak ortaya çıkmıştır (Sosyo-kültürel değişimde ve yeniliklerin benimsenmesinde kitle iletişim araçlarının etkisi hakkında bkz. Yüksel 1996: 1498- 1502). İlk dönemde yazılı medya, birincil sözlü kültüre karşı, toplumun yazılı kültür temelinde yeniden kurgulanması ve işletilmesi amacına sahiptir. 20. asrın ikinci yarısından sonra yazılı medya, bulvar basını kapsamındaki yayınlarıyla içten içe toplumun sözlü ve de görsel kültürde yaşamasında ısrar etmiştir. Yazılı kültürden- sözlü kültüre dönüşüm projesinde medya, daha çok görsel ve işitsel araçlarıyla, ilk dönemdeki ilkesinden farklı bir tavır sergilemiştir. Türk toplumsal yaşamın diğer alanları gibi, sosyo-kültürel alanda da medya merkezli ya da medya aracılığıyla değişmeler, farklılaşmalar ve yok olmalar meydana gelmiştir. Medyanın bu etkinliği giderek artmaktadır.

Türk toplumsal yaşamının son otuz beş yıllık dönemine damgasını vuran temel dinamiklerden biri de televizyondur. Yazılı basının aksine, radyo gibi televizyon da dünyada kullanılmaya başlanmasından kısa bir süre sonra Türkiye’de görülmeye başlanmıştır. Türkiye’de ikincil sözlü kültürün, görsel kültürün, sanal kültürün, elektronik kültürün oluşmasında, yerleşmesinde ve

aktarılmasında televizyon başat bir rol üstlenmiştir. Televizyon, sosyo-kültürel değişmelerin temel aracı ve ortamı olarak hizmet görmüş ve yaşamı farklılaştırmıştır. Zamanla yaşamın temel kültür dinamiği/aktörü haline gelen televizyon, kitle kültürünün bütün cepheleriyle Türk toplumuna yerleşmesini sağlamıştır.

Televizyon, öncelikle farklı alanların ve dinamiklerin temel aktarım ortamları olarak işlev görmektedir. Diğer bir ifadeyle toplumsal yaşamı dönüştürmek amacındaki her türlü ticari, idari, yerel, küresel, resmi ya da özel dinamik, televizyondan yararlanmak zorundadır. Yaygınlaşmanın temel aracı, televizyondur. Televizyon sadece kendi ürünlerini değil, her türlü mal ve hizmet üretiminin ve dolayısıyla ilgili ürünlerin tüketiciye ulaşmasını, çok kere de ilgili tüketici kitlenin yaratılmasını sağlamaktadır. Özetle televizyon sadece görsel işitsel medyanın değil, farklı alanların aktörlerinin faaliyet gösterdiği sanal bir ortam/dünyadır.

Bu durum, Turhan'ın "bir toplumun maddî ve manevî medeniyetini bir tipten başka bir tipe dönüştüren süreç" olarak tanımladığı ve evrim kuramı (gelişme, tekâmül, evolution), yayılma kuramı (tarihçi görüş), serbest kültür değişmeleri, zorunlu kültür değişmeleri (2010: 19) biçiminde sınıflandırdığı kültür değişmeleri ile açıklanabilir.

Özellikle serbest kültür değişmeleri plansız, denetimsiz bir biçimde ve çoğunlukla farkında olmadan gerçekleşmekte; bilgi ve bilinçle yönlendirilmemesi durumunda kültürel yozlaşma ortaya çıkmaktadır. Türk kültüründe de bu tür değişiklikler gözlenmekte; toplumsal yaşamın her alanında olduğu gibi masal anlatma geleneğinde de etkili olmaktadır.

Sözlü ya da yazılı her tür dilsel üretimin kültürle ilişkili olduğu başka bir deyişle bir kültürel bağlamı yansıttığı bilinmektedir. Metin biçimlendiği dil / kültürün özelliklerine göre her dilde kendine özgü bir biçimde oluşur. Bu açıdan değerlendirildiğinde metin türleri üç grupta incelenmiştir:

- 1-Bütün diller için geçerli genel metin türleri
- 2-Tek dilden daha çok dilde bulunan metin türleri
- 3-Tek dile özgü metin türleri (Göktürk, 1986: 38).

Masallar, destanlar, şiirler birinci gruba aittir. Bütün dillerde o dilin ve kültürün kendi geleneği ile vardır. Özellikle masal türü toplumsal üretim olduğu

*Kültürel Yozlaşma Bağlamında Okul Öncesi -İlkokul Öğrencilerinin
Masal ve Çizgi Filmle İlgili Algıları*

için doğrudan kültürün ürünü olarak değerlendirilebilir. Çünkü her kültür kendi bünyesinde masalları alımlayıp biçim verir. Bu biçimlemede toplumun düş gücünü, simgeleştirme ve kurgulama geleneğini, sorun çözme yaklaşımlarını vb. görmek mümkündür.

İpşiroğlu'na göre, “Düş gücü yaşamı güzelleştiren hazinelerden biridir. Masallar da düş gücüyle zenginleşerek günümüze ulaşan geleneksel kültürün bir parçasıdır. Fantastik öğelerle gerçek yaşamın sorunları işlenir devlerin perilerin hayvanların dünyasında. Masalları bugüne kadar getiren yalnızca anlattıkları değil. Kulaktan kulağa aktarılmasını sağlayan kullanılan dildir. Masallar hangi ülkenin kültüründen gelirse gelsin o dilin güzellikleriyle bezelidir (İpşiroğlu,1997:207).”

Masalların, ürünü oldukları toplumların sosyo-kültürel ve psiko-sosyal aynaları oldukları unutulmamalıdır. Onlarda, bir toplumun tüm geleneklerini göreneklerini, ekonomik, yapısını, üretim-tüketim ilişkilerini, psikolojik, sosyolojik, etik, estetik ve kültürel değer yargılarını bulmak mümkündür. Bu değer yargılarının genç kuşaklara aktarılmasında, düş gücünün geliştirilmesinde, günlük dilin edinilmesinde masalların işlevi yadsınamaz. Bu nedenle çocukların en geniş anlamıyla bir ‘masal kültürü’ ile donatılarak yetiştirilmesi önemlidir.

Ancak gelişen teknoloji ve hızlanan kültür değiştirmeleri hem kültürlenme sürecini hem de kültürel araçların işlevlerini etkilemektedir. Bu bağlamda masalların geleneksel yöntem ve amaçlarla aktarılması ve değerlendirilmesi önemlidir. Çünkü yeni kültür bağlamları, yeni sistemleri, araçları, ürün ve hizmetlerle aktörleri de beraberinde getirmiştir. Var olan kültürel bellek hızla elektronik, sanal ve dijital ortama aktarılmaya başlamıştır.

Kültürel yaratım, aktarım ve tüketim, farklılaşmış: Türk toplumu, yazılı kültürü tam içselleştiremeden ikincil sözel/elektronik kültürde yaşamak zorunda kalmıştır. Önce ses, daha sonra da ses-görüntü egemenliği, yazının, yazıyla iletişimin tekeli kırılmıştır. Medya, yeni teknolojik gelişmelerle çeşitlenmiş ve yaşamın diğer alanları gibi edebiyat üzerindeki etkisini arttırmıştır. Okur ve yazar profili, eser üretim ve tüketim sistemi, kültür aktarım araçları ve biçimleri değişmiştir. Şu anki yazar ve okur kitlesi, geleneksel kültür aktarıcıları (üretici ve alıcı, dinleyiciler) bir bakıma medya tarafından biçimlendirilmiştir. Bu nedenle de çocuklarımız henüz kendi kültür kahramanlarını, onların hedeflerini, davranış

kalıplarını, ülkülerini tanımadan kendilerine medya aracılığı ile sürekli olarak sunulan yabancı kahramanlarla tanışmakta, onları model almakta yavaş yavaş yabancılaşmaktadır.

Bir kültürel yozlaşma olarak değerlendirilebilecek bu yabancılaşmanın giderilmesi için öncelikle görsel-işitsel kitle iletişim araçları olan televizyon ve sinema yayınlarının, kültür bilimi, edebiyat bilimi kapsamına alınmasında yarar bulunmaktadır. Bu bağlamda, türkü, masal, destan, efsane gibi sözel edebiyat yapıtları çeşitlendirilerek yayımlanmalıdır.

Bu çalışmada öncelikle okul öncesi ve ilkököl öğrencilerinin masal kültürlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır; Erzurum’da okul öncesi ve ilkökölde öğrenim gören öğrencilerden oluşan çalışma grubunda uygulanan anket ve yapılan görüşmeler yoluyla elde edilen veriler değerlendirilerek sonuca ulaşılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bir problemi betimleme amacı taşıdığı için araştırmada tarama modeli kullanıldı. Bu model çerçevesinde okul öncesi öğrencileri ve ilköğretim 1. kademe 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin “masal” a yükledikleri anlamlar ve popüler çizgi filmlere bakışlarının neler olduğu açık uçlu anket yoluyla toplanan verilere dayalı olarak betimlenmeye çalışılmıştır.

Katılımcılar

Bu araştırmanın çalışma grubunu Erzurum İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilköğretim okullarının ikinci ve üçüncü sınıflarında öğrenim gören 150 öğrenci ve okul öncesinde öğrenim gören 60 öğrenci oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri 2011-2012 öğretim yılı bahar döneminde öğrenim gören bir grup okul öncesi öğrencilerinden, 2. ve 3. Sınıf öğrencilerinden toplanmıştır. Araştırmada veri toplamak için araştırmacılar tarafından geliştirilen açık uçlu anket kullanılmıştır. Okul öncesi öğrencilerinin anket formu onlarla yapılan sözlü görüşmeler yoluyla doldurulmuştur.

*Kültürel Yozlaşma Bağlamında Okul Öncesi -İlkokul Öğrencilerinin
Masal ve Çizgi Filmle İlgili Algıları*

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Okul öncesi öğrencileri ve ilköğretim 1. kademe 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin “masal” hakkında yükledikleri anlamlar ve popüler çizgi filmlere bakışlarının neler olduğu açık uçlu anket yoluyla toplanan verilerin çözümlemesinde içerik çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi yapılarak elde edilen veriler düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunulmaya çalışılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Araştırmacı tarafından yapılan görüşmede 60 okul öncesi öğrencisine sözlü olarak yöneltilen sorulara şu yanıtları alındı:

1-Hiç masal dinlediniz mi? Size kim masal anlatıyor?

30 öğrenci annesinin, 18 öğrenci kardeşlerinin, 22 öğrencide öğretmenlerinin onlara masal anlattıklarını ifade etmişlerdir.

Bu veriler masal anlatma geleneğinin devam ettiğini göstermesi bakımından önemlidir

2-“ En sevdiğiniz masal hangisi?”sorusuna okul öncesi öğrencilerinin verdiği yanıtlar aşağıdaki tabloda gösterildi:

Pamuk Prens: 16 çocuk	% 27	Şimşek McQin: 4 çocuk	% 7
Keloğlan Masalları: 8 çocuk	% 13	Maymuncuk: 2 çocuk	% 3
Kırmızı Başlıklı Kız: 8 çocuk	% 13	Rapunzel: 2 çocuk	% 3
Pofuduk Tavşan: 5 çocuk	% 8	Dediğim Dedik Karga: 2 çocuk	% 3
Karga ile Tilki: 4 çocuk	% 7	Kara Tren: 2 çocuk	% 3
Cesur Terzi: 4 çocuk	% 7	Huysuz Tavşan: 2 çocuk	% 3
Çikolataya Dayanamayan Küçük Kız: 1 çocuk			% 2

Bu veriler değerlendirildiğinde çocuklar tarafından görsel medyada yer alan çizgi filmlerin tercih edildiği görülmektedir. Ayrıca Keloğlan masallarının çocuklar tarafından bir anlatıcıdan ya da okuyucudan dinlenerek değil; televizyondan izlenerek öğrenildiği tespit edilmiştir.

3-“ Hangi masal kahramanının yerinde olmak istersiniz? “sorusunun yanıtları:

Pamuk Prenses: 8 çocuk	% 13	Kraliçe: 2 çocuk	% 3
Pepe: 6 çocuk	% 10	Örümcek Adam: 2 çocuk	% 3
Süpermen:6 çocuk	% 10	Rapunzel: 2 çocuk	% 3
Sindirella: 5 çocuk	% 8	Winx: 2 çocuk	% 3
Şövalye:5 çocuk	% 8	Kurt: 1 çocuk	% 2
Ben 10: 4 çocuk	% 7	Karga: 1 çocuk	% 2
Alican: 4 çocuk	% 7	Küçük ayıcık: 1 çocuk	% 2
Keloğlan: 4 çocuk	% 7	Uykucu Cüce: 1 çocuk	% 2
Kırmızı Başlıklı Kız: 4 çocuk	% 7		

Tabloda görüldüğü gibi çocukların çoğunlukla özendiği veya model olarak benimsediği karakterler çizgi film kahramanlarıdır. Çoğunlukla Batı kaynaklı olan bu filmler, doğal olarak Batı kültürünü ve Batı kökenli fantastik kurgu geleneğini yaygınlaştırmaktadır. Türk masallarından biri olan Keloğlan bir masal kahramanı olarak bir masla kültürü ortamında değil; bir çizgi film kahramanı olarak çocukların ilgi alanına girebilmiştir. Bu durumun serbest kültür değişmesi olarak kalmayıp bir kültür yozlaşmasına yol açtığı belirtilebilir.

*Kültürel Yozlaşma Bağlamında Okul Öncesi -İlkokul Öğrencilerinin
Masal ve Çizgi Filmle İlgili Algıları*

4- Masal dinlemek mi, çizgi film izlemek mi istersiniz?

Masal Dinlemek: 22 çocuk	% 37
Çizgi film izlemek: 28 çocuk	% 47
İkisi de: 10	% 17

Çocuklardan %33'ü masla dinlemeyi tercih ederken %42'si çizgi film izlemeyi tercih etmiştir. Çocukların %15'i ise hem masal dinlemeyi hem de çizgi film izlemeyi seçmiştir. Bu veriler, masal anlatma/okuma ve masal dinleme geleneğinin devam ettiğini ancak giderek azalmakta olduğunu göstermektedir.

5- Hangi çizgi filmi seviyorsunuz?

Keloğlan: 14 çocuk	% 23	Şirinler: 2 çocuk	% 3
Pepe: 8 çocuk	% 13	Örümcek Adam: 2 çocuk	% 3
Ben 10: 6 çocuk	% 10	Maymun: 1 çocuk	% 2
Caillou: 6 çocuk	% 10	Güzel ve Çirkin: 1 çocuk	% 2
Winx Club: 4 çocuk	% 7	Süngerbob: 1 çocuk	% 2
Marsupilami: 4 çocuk	% 7	Arabalar: 1 çocuk	% 2
Pamuk Prenses: 2 çocuk	% 3	Diş Askerleri: 1 çocuk	% 2
Şapkadaki Kedi: 2 çocuk	% 3	Arthur: 1 çocuk	% 2

Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar, televizyonun etkisini göstermektedir. Keloğlan, masal olarak değilse de çizgi film olarak çocukların ilgisini çekmiş ama genel olarak masal kahramanlarının yerini çizgi film kahramanları almıştır. Bu durum çocukların okuma-yazma bilmemeleri ile açıklanabilir. Ancak aile büyüklerinin masal anlatma veya okuma geleneğinden uzaklaştıklarını göstermesi bakımından önemlidir.

İlkokulda öğrenim gören 150 öğrencinin, “Masal kelimesi size ne düşündürüyor?” biçimindeki soruya verdikleri yanıtlar masalların “hayal ürünü” ve “kuşaktan kuşağa aktarılması” niteliği ile değerlendirildiğini göstermiştir.

Bu öğrencilerin diğer sorulara verdikleri yanıtlar aşağıdaki tablolarda değerlendirilmiştir:

2-“En sevdiğiniz masal hangisidir?” sorusuna verilen yanıtlar şöyledir:

Keloğlan: 44 çocuk	% 29	Sünger Bob: 2 çocuk	% 1
Pamuk Prenses: 42 çocuk	% 28	Spiderman: 2 çocuk	% 1
Kırmızı Başlıklı Kız: 28 çocuk	% 19	Kibritçi Kız: 2 çocuk	% 1
Pinokyo: 20 çocuk	% 13	Oduncu ve Çırağı: 2 çocuk	% 1
Kül Kedisi: 18 çocuk	% 12	İki Kız Kardeş: 2 çocuk	% 1
Parmak Çocuk: 10 çocuk	% 7	Kurt ile Yavru Keçiler: 2 çocuk	% 1
Rapunzel: 10 çocuk	% 7	Uçan Halı: 2 çocuk	% 1
Çizmeli Kedi: 10 çocuk	% 7	Tilki ile Karga: 2 çocuk	% 1
Bremen Mızıkacıları: 8 çocuk	% 5	Uzun İsimli Çocuk : 2 çocuk	% 1
Kurşun Asker: 6 çocuk	% 4	Nasrettin Hoca: 2 çocuk	% 1
Sinderalla: 6 çocuk	% 4	Ağustos Böceği ile Karınca: 2 çocuk	% 1
Peter Pan: 6 çocuk	% 4	Bulutlar Ülkesinde: 2 çocuk	% 1
Hansel ve Gretel: 6 çocuk	% 4	Arslan Kral: 2 çocuk	% 1
Heidi: 6 çocuk	% 4	Battal Gazi: 2 çocuk	% 1
Hayat Suyu: 6 çocuk	% 4	Süperman: 2 çocuk	% 1
Güiver’in Gezileri: 6 çocuk	% 4	Cambaz Ağa: 1 çocuk	% 1

*Kültürel Yozlaşma Bağlamında Okul Öncesi -İlkokul Öğrencilerinin
Masal ve Çizgi Filmle İlgili Algıları*

Hacıvat ile Karagöz: 6 çocuk	% 4	Kaptan Düşükdon: 1 çocuk	% 1
Alice Harikalar Diyarında: 6 çocuk	% 4	Solmayan Çiçek: 1 çocuk	% 1
Kurbağa Prens: 4 çocuk	% 3	Büyük Develer: 1 çocuk	% 1
Hulk: 4 çocuk	% 3	Sihirli Tren: 1 çocuk	% 1
Çirkin Ördek Yavrusu: 4 çocuk	% 3	365 Günde Hadis: 1 çocuk	% 1
Sihirli Fasulye: 3 çocuk	% 2	Fatih Sultan Mehmet: 1 çocuk	% 1

Tablo incelendiğinde ‘masal’ kavramının izlenen çizgi filmlerle özdeşleştirildiği, bu nedenle masal olarak nitelendirilemeyecek türlerin de masal olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu durum, çizgi film olarak uyarlanan masalların çocuklar tarafından izlendiğini yani masal anlatma/dinleme geleneğinin çizgi film endüstrisine bağımlı hale geldiğini göstermesi açısından önemlidir. Masalların en etkili kültürleme araçlarından biri olduğu düşünülürse *Örümcek Adam*, *Süpermen*, *Sünger Bob* gibi çizgi filmlerin yaptığı kültürel etkinin değerlendirilmesinin gerekliliği ortaya çıkar.

3-“Hangi masal kahramanının yerinde olmak isterdiniz?” sorusunun yanıtları şunlardır:

Keloğlan: 30 çocuk	% 20	Barbie: 2 çocuk	% 1
Pamuk Prenses: 20 çocuk	% 13	Heidi: 2 çocuk	% 1
Kül Kedisi: 10 çocuk	% 7	Arslan Kral: 2 çocuk	% 1
Pinokyo: 10 çocuk	% 7	Baksbani: 2 çocuk	% 1
Sinderella: 9 çocuk	% 6	Robinhood: 2 çocuk	% 1
Süperman: 8 çocuk	% 5	Uyuyan Güzül: 2 çocuk	% 1
Rapunzel: 6 çocuk	% 4	Tiviti: 2 çocuk	% 1

Batman: 4 çocuk	% 3	Fatih Sultan Mehmet: 2 çocuk	% 1
Speiderman: 4 çocuk	% 3	Bayan Firzzle Enes: 1 çocuk	% 1
Hulk: 4 çocuk	% 3	Çilek Kız: 1 çocuk	% 1
Kurşun asker: 4 çocuk	% 3	Kaptan Düşükdon: 1 çocuk	% 1
Güliver: 4 çocuk	% 3	Oduncu: 1 çocuk	% 1
Parmak Çocuk: 2 çocuk	% 1	Yavuz Sultan Selim: 1 çocuk	% 1
Kırmızı Başlıklı Kız: 2 çocuk	% 1	Küçük Osmançık: 1 çocuk	% 1

Örnek alınan masal kahramanların en çok izlenen masalların kahramanları olduğu görülmektedir. Bu da Türk masallarının çizgi film olarak uyarlanması gerektiğini göstermektedir.

4- Masal okuyor musunuz? Okuduğunuz masalları başkalarına anlatıyor musunuz?

İlköğretim öğrencilerinin tamamı masal okuduğunu, çoğunluğu da okudukları masalı başkalarına anlattıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumda öğretmenlerin ve ailelerin masal seçiminde çocukları yönlendirmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca okul öncesi dönemden başlayarak masal anlatılması veya okunması çocuklarda bir masal kültürünün oluşmasına katkı yapacaktır.

5- “Masal okumak mı, çizgi film seyretmek mi sizi daha mutlu ediyor?”

Katılımcıların tamamı çizgi film izlemekten daha çok mutlu olduklarını ifade etmişlerdir.

Yaptığımız sözlü görüşmelerde de öğrendiğimiz en önemli şey çocukların çoğunun yukarıda verdikleri kahramanların çoğunu aslında çizgi filmlerden tanıyor olmalarıdır. Özellikle TRT kanalının son dönemde keloğlan tiplmesiyle yayınladığı “Keloğlan” adlı çizgi film çocukların Keloğlan masal kahramanını tanınmasını sağlamıştır.

*Kültürel Yozlaşma Bağlamında Okul Öncesi -İlkokul Öğrencilerinin
Masal ve Çizgi Filmle İlgili Alguları*

Sonuç ve Öneriler

Bulgular değerlendirildiğinde televizyonun son yıllarda yaşamın diğer gelenekleri gibi, masal anlatma ve aktarım geleneğini de değiştiren temel dinamik olduğu sonucuna ulaşılmış; masal anlatma geleneğinde bu etkinin dizi, film ve özellikle de çizgi film gibi ürünler aracılığıyla yaratıldığı gözlenmiştir.

Çalışmada ortaya çıkan sonuçlar sadece masal kahramanları ölçeğinde değerlendirildiğinde, *Çizmeli Kedi*, *Örümcek Adam*, *Pamuk Prenses*, *Cinderella*... gibi Batı masal kültürlerinin şekillendirdiği kahramanların çocuklarımız tarafından benimsendiği görülmektedir. Edebiyatımızda uzun dönem Arap-Fars etkileşiminin varlığına rağmen Arap ya da Fars masal kılliyatlarındaki masal kahramanlarına dair bir tek ismin dahi yer almaması anlamlı bulunmuştur. Bu durumun sebebinin kitle iletişim araçları aracılığı ile topluma sunulan popüler kültürün baskısı olarak açıklanabilir. Çünkü artık kırsal da dâhil her yere giren televizyon, sinema bir sektör haline gelmiş; ‘kültür ekonomisi’ ya da ‘kültürel ekonomi’ gibi terimler ise özellikle son çeyrek asırda belirginleşmeye başlamıştır. Bunda görsel-işitsel medya, bilişim, kayıt ve dijital teknolojiler ve turizm gibi farklı kültür endüstrileri ve sektörlerindeki, yaşamı dönüştüren hızlı ve köklü değişmelerin etkisi büyüktür. Toplumların hızla elektronik, sanal ve dijital kültür bağlamlarına geçişi, belirtilen dinamiklerin bir nedeni ve sonucudur.

Her edebî metin gibi haz unsurunu barındıran masal da sadece bir eğlenme vasıtası olarak görülmemeli; milli kültürün renkleri ile evrensel değerleri aktaran anlatım biçimleri olarak değerlendirilmelidir.

1970’li yıllardan itibaren gündelik yaşamın bir parçası haline gelen televizyonun etkisi, özel sektör yatırımlarıyla daha da artmıştır. Renklenen ve kanallarının sayısı artan televizyon, internete rağmen halen toplumsal yaşamı biçimlendiren temel dinamik durumundadır. Bu nedenle televizyonun geleneksel/yerel ve millî Türk hayatı üzerindeki etkisi, mutlaka araştırılmalı; bu etkinin olumlu yönde gerçekleşmesini sağlayacak bilinçlenme gerçekleştirilmelidir.

Çok çeşitli ve çok kültürlü medyanın egemen olduğu sosyo-kültürel ortamda oluşturulan kültürlenme, yozlaşma olarak değerlendirilebilecek değişimlerin diğer anlatı türlerimiz üzerindeki etkileri, farklı yaklaşımlarla

değerlendirilmeli ve yorumlanmalıdır. Çünkü gerçeklikle sanallığın, edebiyat ve medya estetiğinin iç içe geçtiği, çağrışım kaynağı olarak çok kere medyanın esas alındığı, kurgunun hızla sığlaştığı ya da yazınsal kurmacanın geçersiz olduğu, cinsellik ve şiddetin sıkça kullanıldığı yazıyla yaratılan görüntülerin hızla aktığı, sözel sanatların, uzun tasvir ve tahlillerin gereksiz sayıldığı, özel yaşantıların hızla tüketildiği, algılamının çeşitlendiği, argoyla süslü medya dilinin(!) temel sayıldığı bir edebiyat dünyası, ancak yeni yöntem ve yaklaşımlarla incelenebilir.

Kaynaklar

- Boratav, P. N.** (1998). *Zaman Zaman İçinde*, Adam Yayınları, İstanbul.
- Öztürk, A.O.** (2008). *Masalları Uyumak*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal Of International Social Research Volume 1/3 Spring 2008 (494-499)
- Karatay, H.** (2007). Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Yaz 2007, 5(3), 463-475*
- Doğan, Ş.** (1988). *AnkaranerBeitragezur Germanistik*, Ankara.
- Göktürk, A.** (1989). *Sözün Ötesi*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- İnam, A.** www.metu.edu.tr/home/www41/ahmet-inam/sanat.htm.
- İpşroğlu, Z.** (1996). *Eğitimde Yeni Arayışlar*, AdamYayınları, İstanbul.
- Luthi, M.** (1962). *Maerchen* 3Auf. Stuttgart.
- Rifat, M.** (1999). *Gösterge Eleştirisi*, Kaf Yayıncılık.
- Rousseau, J.J.** (2000). *Emile ya da Çocuk Eğitimi Üzerine*, Babil Yayınları, Erzurum.
- Sakaoğlu, S.** (1999). *Masal Araştırmaları*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Seyidoğlu, B.** (1987). *Masalların Kaynakları*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yayınları, İstanbul.
- Tezel, N.** (1987). *Türk Masalları*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yayınları, İstanbul.
- Von der Leyen, F.** (1958). *DasMarchen, EinVersuch*. 3. verm. Aufl., Leipzig.
- Yüksel, N. A.** (1996) www.sosyalarastirmalar.com/cilt1/sayi4/sayi4pdf/Özdemir_nebi.pdf
- Karadağ, R.& Kolaç, E.& Ulaş A. H.** (05-07 Ekim 2011) "Türkçe Öğretmeni Adaylarının "Kültür" Kavramına Yükledikleri Anlamlar ve Popüler Kültüre

*Kültürel Yozlaşma Bağlamında Okul Öncesi -İlkokul Öğrencilerinin
Masal ve Çizgi Filmle İlgili Algıları*

Bakışları”, Bu çalışma 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu’nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

- Yılmaz, A.** (2012). *Çocuk Eğitiminde Masalın Yeri* (Binbir Gece Masalları Örneği) SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs 2012, Sayı:25, ss.299-306. SDU Faculty of Arts and Sciences Journal of Social Sciences, May 2012, No:25, pp.299-306.
- Turan, Ş.** (1990). *Türk Kültür Tarihi*, Bilgi Yayınevi.
- Kaplan, M.** (1976). *Kültür ve Medeniyeti Meydana Getiren Unsurlar*, Türk Kültür ve Medeniyeti I, 68
- Uygur, N.** (2005). *Kültür Kuramı*, Yapı Kredi Yayınları.
- Börekçi, M.** (2006). *Atatürk-Dil ve Kültür*, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 31 Erzurum 2006 (15-21)
- Turhan, M.** (2010). *Kültür Değişmeleri* (Sosyal-Psikolojik Bakımından Bir Tetkik), Çamlıca Yayınları.
- Yücel, F.** (2005). Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:12, Erzurum.